

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.).

1

בס"ד | גיליון 80

מהדורה מורחבת

אמור התשפ"ב

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדה כנגד מדה - סיפור מגדולי ישראל

הרשע שמחק מספר התורה את האות "עין" - איבד את העין שלו

ויקרא כ"ד כ': "עין תחת עין".

"... ששמע בשם הר"ר שריא גאון זצ"ל על פי מעשה שהיה אז בימי עשיר מופלג והיה לו ספר תורה שהיה כתב ידו של עזרא הסופר. ולהעשיר הזה היו לו שני בנים ולאחר פטירתו היה מחלוקת גדולה בין הבנים היורשים מחמת שכל אחד מהם חפץ לקחת את הספר תורה הזה מלקחת כל כסף וזהב שבעולם.

והציעו טענותיהם לפני יודעי דת ויצא הפסק דין שהחלוקה תהיה ביניהם על פי הגורל ומי שיזכה על פי הגורל בהספר תורה, שייך לו הספר תורה הזה. והטילו גורל ביניהם וזכה האחד בהספר תורה הנ"ל ושמח מאוד שמחה גדולה והיה בעיניו כמוצא שלל רב, ולהשני היה לו ייסורים גדולים כי אף שלקח כנגדו הרבה כסף וזהב כל זה אינו שוה לו מגודל תשוקתו להספר תורה הזה.

והיה שם בהעיר הנ"ל מומר אחד ובראותו כל זאת מאוד חרה אפו על היורש הזה שאיבד הון רב בעד ספר תורה אחד. ועשה ברשע להחליף את מלבושיו כדי שלא יכירוהו והלך להבית הכנסת אשר היה שם הספר תורה הזה והתחבא שמה באיזה זווית עד הערב וכאשר הלכו כל האנשים לביתם לקח המומר הזה את הספר תורה מנרתיקו ומצא כתוב 'ועבדתם את ה' אלקיכם ובירך את לחמך' וגו' (שמות כ"ג כ"ה) ועשה הרשע הזה ברשעתו ומחק את הע' מן ועבדתם וכתב א' במקומו ופיסל את הספר תורה בחירוף וגידוף גדול רחמנא לצלן. ודבר זה לא נתוודע לשום אדם.

ולאחר כמה ימים נודע הדבר שיש טעות כזה בהספר תורה הזה. והנה היורש הזה שהספר תורה נפל בגורלו היה לו צער גדול בשמעו מזה. ומגודל הייסורים ודאגה נחלה מאוד כי אמר אף שיכולין לתקן הטעות הזה אבל לא יהיה נקרא ספר תורה של עזרא הסופר. ובא אליו אביו בחלום הלילה וסיפר לו את כל המאורע וציווה לחפש תחת השולחן ושם נמצא עין של המומר אשר יקיים בו 'עין תחת עין' ועוד אמר לו אביו אשר הספר תורה לא יתקן שום אדם, כי כן יצא הפסק מהבית דין של מעלה אשר עזרא הסופר בעצמו יתקן את הספר תורה שלו וכן היה כאשר אמר אביו".

(אוהב ישראל, ליקוטים חדשים מגילת אסתר)

על שרצו להטיל סם המות בלחמו של ירמיהו נענשו במדה כנגד מדה, שקידמו אותם בלחם ומתו על ידו

ויקרא כ"ב י"א: "וַיִּכְהַן כִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ קָנָן כֶּסֶף הוּא יֹאכַל בּוּ וַיִּלֵּד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְלַחְמוֹ".

בעל הטורים ד"ה בלחמו: "ג' במסורה. הם יאכלו בלחמו. ואידך נשחיתה עץ בלחמו (ירמיה י"א י"ט). בלחמו קדמו נודד (ישעיה כ"א י"ד). פירוש יליד ביתו של כהן יאכלו בתרומה שיתנו לו, וירמיה כהן היה ולא נתנו לו אלא אדרבה נשחיתה עץ בלחמו. על כן בלחמו קדמו נודד, שהלכו בגולה מפני חרב נטושה וקשת דרוכה (עי' איכ"ר ב' ד").

כוונת רבינו הבעה"ט, נראה שהלכו אצל הישמעאלים והוציאו להם מיני מלוחים ונודות מנופחות והיו אוכלים ומבקשים לשתות והרוח נכנס במעיהם ומתו. וזהו מה שדרש רבינו "נשחיתה בעץ לחמו" כמבואר שם בת"י דרצו להטיל סם המות בלחמו של ירמיהו ועל כן נענשו במדה כנגד מדה, שקידמו אותם בלחם ומתו על ידו".

(שוהם יקר)

מעלת בניית הסוכה והישיבה בה

ויקרא כ"ג מ"ב: "בַּסֹּפֶת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֹּפֶת".

פירוש: איתא בכף החיים (סימן תרכ"ה י'): הזהיר במצות סוכה לעשותה כתיקונה, מובטח לו שלא תהיה מריבה בתוך ביתו כל אותה שנה. ונראה דהוא מדה כנגד מדה. בשבת (דף י'): למדנו ששמו של ה' - "שלום", ואם כן, הבונה בית לה' כתיקונו, ישרור השלום בביתו ויעמוד על מתכונתו. ובזוהר הקדוש (אמור, דף קג. מתורגם): "כל היושב תחת צל האמונה (הסוכה), מנחיל חרות לו ולבניו לעולמים, ומתברך ברכה עליונה, ומי שהוציא עצמו מצל האמונה (הסוכה), מנחיל גלות לו ולבניו". וגם בזה איכא מדה כנגד מדה. היושב "ומשעבד" עצמו לה', יזכה לחרות לו ולבניו. ומי שאינו "גולה" לסוכה - ינחיל גלות לו ולבניו.

ובאופן אחר נראה דהוא מדה כנגד מדה. לרוב, סוכתו של אדם קטנה וצפופה (ובודאי שהיא כזו ביחס לביתו הקבוע), ובתוך מרווח קטן שכזה לעתים עלולים לפרוץ מחלוקות ומריבות, ואם כן, על שגולה למרווח צר שלעתיים יכול לגרום למריבה, מובטח לו שלא תהא מריבה תוך ביתו כל השנה.

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.א)

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדוע היו מנדים את מי שמזלזל ביר"ט שני

ויקרא כ"ג ב': "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם מועדי ה' אשר תקראו אתם מקראי קדש אלה הם מועדי".

בש"ע (תצ"ו סעיף א'): "בגליות שעושים שני ימים טובים מספק, כל מה שאסור בראשון אסור בשני והיו מנדין למי שמזלזל בו...".

"ומטעם זה המזלזל ביום טוב שני מנדין אותו מדה כנגד מדה, הוא הפריד והרחיק כמה מדות זו מזו וכמה צבאות נדחו, כך הוא מנדין אותו ונד תהיה נשמתו ממקום מושבה וגם הוא מתרחק מבני האדם כמו שביאר הר"ח הכהן ז"ל".

(חמדת הימים חלק ב' פרק ד')

★

כפי מה שהיתה חמימות אצל כל אחד בתוכו כך היה מרגיש ורואה את חמימות לחם הפנים

ויקרא כ"ד י': "ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי בתוך בני ישראל וינצו במחנה בן הישראלית ואיש הישראלי".

"... ואיתא (מנחות דף כט.) גבי לחם הפנים שמגביהין אותו לעולי רגלים וכו' ראו חיבתכם לפני המקום וכו' סילוקו כסידורו שנאמר: 'לשום לחם חם ביום הלחוק', הראו לעולי רגלים שישנם חמימות ואהבת המקום לא נקשרה, לחם הפנים היינו כענין שכתוב (משלי כ"ז י"ט) 'כמים הפנים לפנים' שכפי מה שהיתה חמימות בבני ישראל כדכתיב (תהלים ל"ט ד'): 'חם לבי בקרבי' כך היתה חמימות בלחם, כתיב (ויקרא כ"ד י'): 'ויצא בן אשה ישראלית' וגו' בתוך בני ישראל וברש"י מפרשה שלמעלה יצא לגלג ואמר ביום השבת יערכנו דרך המלך לאכול פת חמה בכל יום שמה פת צוננת של תשעה ימים, והלא הלחם היה חם ומה שאל הרשע, ומוכרח מזה שלא כל אחד הרגיש החמימות ורק כפי מה שהיתה חמימות אצל כל אחד בתוכו כך היה מרגיש והרשע הזה לא הרגיש, המגדף היתה בו קרירות, צינון, הוא היה מקולקל ולא התעורר בו החשק ולכן לא ראה החמימות ולא הרגיש בה, הוא ראה שהלחם צונן, הוא היה מנותק מהשורש".

(אמרי אמת)

המוסר עצמו על מנת הנס,

אין עושין לו נס

ויקרא כ"ב ל"ב: "ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם".

ולא תחללו: "לעבור על דברי מזידין. ממשמע שנאמר 'ולא תחללו', מה תלמוד לומר 'ונקדשתי', מסור עצמך וקדש שמי. יכול ביחיד, תלמוד לומר בתוך בני ישראל, וכשהוא מוסר עצמו, ימסור עצמו על מנת למות, שכל המוסר עצמו על מנת הנס, אין עושין לו נס, שכן מצינו בחנניה מישאל ועזריה שלא מסרו עצמן על מנת הנס, שנאמר (דניאל ג' י"ח) והן לא, ידיע להוא לך מלכא די לאלהך לא איתנא פלחין וגו', מציל ולא מציל, ידיע להוא לך וגו'".

(רש"י)

חלה ויר"ט שני של גלויות

ויקרא כ"ג ו': "ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג המצות לה' שבעת ימים מצות תאכלו".

"ר' חייא בשם ר' יוחנן, אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה: רבונו של עולם על שלא שמרתי חלה אחת כתקנה בארץ ישראל, הריני משמרת שתי חלות בסוריא, סבורה הייתי שאני מקבלת שכר על שתיים ואיני מקבלת שכר אלא על אחת. רבי בא בשם ר' יוחנן, אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה: על שלא שמרתי יום טוב אחד כתקונו בארץ ישראל, הריני משמרת שני ימים טובים של גלויות בחוצה לארץ, סבורה הייתי שאקבל שכר על שניהם ואיני מקבלת שכר אלא על אחד".

(שיר השירים רבה פרשה א', ילקוט ש"ח יחזקאל רמז ש"ח, שם שיר השירים רמז תתקפ"ב)

קציר כנגד קציר

ויקרא כ"ג י': "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם וקצרתם את קצירה והבאתם את עמר ראשית קצירכם אל הפה".

"ד"ה קצירה: "קצירה. ב' במסורה. וקצרתם את קצירה. ביבש קצירה (ישעיה כ"ז י"א). שאם תביאו העומר וקצרתם את קצירה, ואם לאו ביבש קצירה (ר"ה דף טז)."

(בעל הטורים)

מרגליות

מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.ה).

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

כשעשה לנשמתו בעוה"ז, כן יעשה לה בעוה"ב

ויקרא כ"ד י"ח-כ': "ומכה נפש בהמה ושלמנה נפש תחת נפש: ואיש כי יתן מום בעמיתו פאָשר עֵשָׂה כֵן יַעֲשֶׂה לוֹ: שֶׁבֶר תַּחַת שֶׁבֶר עֵינַי תַּחַת עֵינַי שֶׁן תַּחַת שֶׁן פֶּאָשֶׁר יִתֵּן מוּם בְּאָדָם כֵּן יִתֵּן בּוֹ".

ע"י שיעבור האדם על אחת ממצוות לא תעשה, משבר האבר של הנשמה שהוא מכוון לאותה העבירה. ועל ידי שעובר מצוות עשה, ממית האבר שהוא מכוון נגד אותה מצוה שעבר עליה. ולכן נקראים הרשעים בחייהם מתים, ואם מת חס ושלום בלי תשובה אזי צריך לתת עליהם דין וחשבון על אותם אברים בגיהנום שתולים אותו באותו אבר וגם צריך לחזור בגלגול עד שיתקן אותם אברים, וזהו 'איש כי יתן מום בעמיתו' היא נשמתו שהיא עמו תמיד וכמו שעשה לה בעולם הזה, כן יעשה לה בעולם הבא, שמשברים אבר נשמתו שעשה בעולם הזה. חטא בעיניים תולים אותו בעיניו, תחת שפגם בעולם הזה שן, שרדף אחרי מותרות ובגזל, מאכילים אותו גחלי רתמים בעולם הבא, על שפגם בעולם הזה כמו שכתוב 'כאשר יתן מום באדם' היא הנשמה, כן יתן בכל אבריו בעולם הבא".

(הגאון המקובל רבי שאול נחמייאש זצ"ל)

כאשר עשה כן יעשה לו

ויקרא כ"ד י"ט: "ואיש כי יתן מום בעמיתו פאָשר עֵשָׂה כֵן יַעֲשֶׂה לוֹ".

תיבת "מום" נקראת מימין לשמאל ומשמאל לימין, לרמז לאדם שמי שנותן מום בחבירו, כאשר עשה כן יעשה לו. וכן מ"ם ראשי תיבות "מהרסיך ומחריבך ממך יצאו" (ישעיה מ"ט ז"), שהנותן מום בחבירו, ודאי לקוי הוא בעצמו בכך.

(חסדי דוד)

"והוא ישפוט תבל בצדק" - בזכות הצדק. לכן "ידין לאומים במישרים", ולישראל יוסיף חיים

ויקרא כ"ג כ"ב: "וּבְקִצְרְכֶם אֶת קִצִּיר אֲרֻצְכֶם לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֵךְ בְּקִצְרְךָ וְלִקְט קִצִּירְךָ לֹא תִלְקֹט לְעֵנִי וְלִגְר תִּעְזֹב אֹתָם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם".

ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה: "... במדרש (ויקרא רבה כ"ט ב'): "כי אעשה כלה בכל הגויים" (ירמיה ל"ט י"א), כל הגויים שמכלים שדותיהם אעשה כלה ("אך אותך לא אעשה כלה" - ירמיה שם), ואתה שאינך מכלה שדותיך לא אעשה כלה, הדא הוא דכתיב "לא תכלה פאת שדך". ("בחודש השביעי" - פסוק כ"ד). הפירוש, דכתיב (תהלים ט' ט'): "והוא ישפוט תבל בצדק ידן לאומים במישרים". משום דאמרו בירושלמי פרק קמא דראש השנה (הלכה ג') דאין הקב"ה דן את האדם אלא "באשר הוא שם". והנה בימות הגשמים, הישראלי יושב ועוסק בדברי תורה ובמצוות, והגוי עוסק בתאות העולם הזה ובדברים אסורים. ובימות החמה, "יצא אדם לפעלו" - שניהם מוטרידים בעבודת האדמה: בקציר, ובבציר, ובאסיף. ונמצא שניהם באים לבעל הגמול בראש השנה, זה בלא מצוה וזה בלא עבירות! והלא היה ראוי לקבוע יום הדין בפסח, אז היה הישראלי מלא מצוות והנכרי מלא עבירות! וזה פלא לכאורה.

והענין, דמצאנו אצל בנימין הצדיק ששקלו זכויותיו, מצאו זכות שהחיה לאשה ובניה. ושמתני כי היה מלא מצוות ומעשים טובים, שלכן נקרא צדיק. רק לחיות מה שאינו מגיע לו ולהוסיף על ימיו, צריך להיות מדה כנגד מדה, במה שהחיה לאשה ושבעת בניה, כן יוסיפו לו חיים. והנה, בשלושה פרקים נדונים על התבואה והפירות, שזהו פרנסתו של אדם ועשרו. אמנם על חיי נדונים בראש השנה, והנה צריך להיות מדה במדה. לכן, הישראלי, שזרע, וחרש, ועדר, וניכש, וקצר, "ונושא משך הזרע", בא לקצור - "לא תכלה פאת שדך", שכה - "לא תשוב לקחתו", נפל מאחורי הקוצר - "לא תלקט". ואין זה מתנה כתרומות ומעשרות הניתנים בטובת הנאה, שיועד למי ניתן, רק "עזיבה" כתיבא בהו, ומי שבא ליטול נוטל, בין שהוא ראוי והגון בעיניו או לא. ואם כן, הוא, לאחר כל יגיעתו ועמלו, נתן חיים למי שלא רצה ולא ידע אם הוא ראוי או לא. ולו ישקלו אם הוא ראוי להיות בחיים?! הלא אין זה מדה במדה! לכן בין ראוי בין לא, יוסיפו לו חיים. לא כן הנכרי, אשר הוא מלא וגדוש באסמיו ויקביו ופרוצו, אם יבא עני וישאל מעט, הלא יכלימהו וישיבהו ריקם, איך יקצו בו לו חיים?! וזה שאמר (תהלים ט' ט'): "והוא ישפוט תבל בצדק" - בזכות הצדק. לכן (שם שם) "ידן לאומים במישרים", ולישראל יוסיף חיים. לכן אמר "לא תכלה וכו' לעני ולגר תעזוב אותם" - בין ראוי או לא. ולכן "בחודש השביעי זכרון תרועה", רצונו לומר שלכן נקבע ראש השנה ויום הדין בחודש השביעי, כמו שביארתי".

(משך חכמה)

מרגליות

מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.א)

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

ראשון כנגד ראשון

ויקרא כ"ג מ':
 "ולקחתם לכם ביום
 הראשון פרי עץ הדור
 כפת תמרים וענף עץ
 עבת וענבי נחל
 וישמחתם לפני ה'
 אלקיכם שבעת ימים".

"ר' ברכיה בשם ר' לוי
 אמר: בזכות
 'ולקחתם לכם ביום
 הראשון' הרי אני
 נגלה לכם ראשון
 ופורע לכם מן
 הראשון, זה עשו
 הרשע דכתיב ביה
 (בראשית כ"ה כ"ה):
 'ויצא הראשון, ובונה
 לכם ראשון, זה בית
 המקדש דכתיב ביה
 (ירמיה י"ז ב'): 'כסא
 כבוד מרום מראשון
 מקום מקדשנו',
 ומביא לכם ראשון,
 זה מלך המשיח
 דכתיב ביה (ישעיה
 מ"א כ"ז): 'ראשון
 לציון הנה הנם
 ולירושלים מבשר
 אתן'".

(ויקרא רבה ל' ט"ז)

על שלא הפנמנו את קולו של השופר, הביא עלינו ה' קול אחר שזעזע אותנו

ויקרא כ"ג כ"ד: "דבר אל בני ישראל לאמר בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קדש".

בסוף שנת תשע"ד בחודשים תמוז-אב, התחוללה בארץ ישראל מלחמה שנקראה "צוק איתן". המאמר לקמן מתוך דברים שאמרתי לפני תקיעת שופר ר"ה התשע"ה, בבית הכנסת בני השיבות, בית שמש:

הנביא עמוס (ג' ו') שואל: "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יתרו... וכמדומה לי שבשנה שעברה כששמענו קול שופר לא נחרדנו! לא הזדעזענו ולא טולטלנו ע"י קולו של השופר. כששומעים את קול השופר צריך לדעת שהכל מונח על כף המאזניים. מי יחיה ומי ימות, מי בקיצו ומי לא בקיצו. מי באש ומי במים..."

ונראה שעשה עמנו הקב"ה מדה כנגד מדה, על שלא הפנמנו את קולו של השופר, על שלא הוצפנו בתחושות של מורא, הכנעה, שברון לב ואימת הדין כששמענו אותו, הביא עלינו ה' קול אחר שזעזע אותנו. קול האזעקה שנשמעה בארצנו בסוף השנה, כמאמרם ז"ל (ראש השנה דף טז:): "ואמר רבי יצחק: כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה - מריעין לה בסופה". והתקיים בנו בשני אופנים. מריעים מלשון רע. מריעים שנתנו לנו ר"ל תרועה אחרת - תרועת האזעקה.

ואע"פ שאמנם תקענו, נראה דסוד תקיעת השופר אינו בתקיעה גרידא, אלא בהפנמה של מה שהוא מסמל. ואכן בתפילת ר"ה: "מלך ממלט מרעה - ליודעי תרועה". ולכאורה הול"ל "מלך ממלט מרעה - לתוקעי תרועה", אלא אמר: "ליודעי תרועה", כי אין התקיעה בלבד חפצו של מלך, אלא ההכרה וההטמעה של המסר שמעביר לנו קולו של השופר. ולכן מברכים: "לשמוע קול שופר" ואין מברכים "לתקוע בשופר".

בשעת שמיעת האזעקה, אחז פחד ומורא את כולם, ריצה בבהלה למצוא מחסה, מי יודע היכן יפגע הטיל הבא. מי לחיים ומי למוות. חששות כבדים לגורל הבעל/האשה, הילדים, המשפחה המורחבת והחברים האהובים. למי יפגע ויושחת הרכוש ולמי לא.

וכך אנו אמורים להרגיש בעת תקיעת שופר! הכל עתיד להיות מוכרע עתה ממש! ולהתעורר ע"י כך, כן, לשוב בתשובה שלמה ולהשתנות! ועל שלא נחרדנו - החריד אותנו ה' בקול אחר. זעזוע כנגד אי-זעזוע. קול כנגד קול. חרדה כנגד אי-חרדה. אזעקה כנגד שופר... מדה כנגד מדה.

אך ברוב רחמיו וחסדיו העצומים, הביא עלינו ה' רק את אותה החרדה כפי שהיה אמור להביא עלינו קול השופר. על אף אלפי הטילים שנורו מעזה על יושבי וערי ישראל במשך חמישים יום, בנסי ניסים לא נהרג איש מפגיעת הטילים. ובדומה לדברי הגמ' במגילה (דף יב.): "שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחאי: מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל (בלשון סגי נהור, והכוונה לכלל ישראל) שבאותו הדור כליה? אמר להם... מפני שהשתחוו לצלם. אמרו לו: וכי משוא פנים יש בדבר? אמר להם: הם לא עשו אלא לפנים - אף הקב"ה לא עשה עמהן אלא לפנים".

עומדים אנו דקות ספורות לפני תקיעת שופר. אם ניתן לקול השופר לזעזע אותנו, להרעיד את נימי ומיתרי נפשנו, אי"ה נזכה לשמוע השנה קול אחר. נשמע את קול שופרו של מלך המשיח. קול כנגד קול, שופר כנגד שופר... מדה כנגד מדה.

(ברוך אשר נתן, שבת ומועדים)

מעשים מקולקים (בעלי מום) מובילים לבנים "מקולקים" (בעלי מום)

"... אשה גורמת לעצמה ולבניה שהיון בעלי מומין, כאי זה צד, מתגבהת על בעלה גורמת לעצמה שהיון בניה בעלי מומין, מקללת יולדיו בפניו גורמת לעצמה שהיון בניה בעלי מומין, פעם בחוץ פעם ברחובות היא גורמת לעצמה שהיון בניה בעלי מומין, לא קוצה לה חלה בטרהר ונודרת ואינה מקיימת היא גורמת לעצמה שהיון בניה בעלי מומין, ואינה מוצאה קורת רוח לעולם, ובשביל מעשיה המקולקלין היון בניה אחד חגר וסומא ואחד שוטה ורשע".

(תנא דבי אליהו רבה, פרשה י"ח)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.) "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.)

5

בס"ד | גיליון 80

מהדורה מורחבת

אמור התשפ"ב

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדה כנגד מדה בדף היומי

מיתת תלמידי ר"ע באסכרה על שלא נהגו כבוד זה בזה

יבמות דף סב: "... אמרו: שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא, מגבת עד אנטיפרס, וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמם, עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום, ושנאה להם ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע, והם הם העמידו תורה אותה שעה. תנא: כולם מתו מפסח ועד עצרת. אמר רב חמא בר אבא, ואיתימא ר' חייא בר אבין: כולם מתו מיתה רעה. מאי היא? א"ר נחמן: אסכרה."

פירוש: למדנו מדברי המהרש"א שהיו התלמידים מדברים לשון הרע ומספרים בגנות חבריהם, ולכן, הם השתמשו בלשונם שלא כהוגן, **מדה כנגד מדה**, מתו באסכרה. וכמו שפירש המהרש"א במקום אחר על ענין מיתה באסכרה (בענין המרגלים ראה לקמן סוטה לה.): "**שמתו ממקום שהוציאו דיבה** דהיינו לשונם שנשתרבו הוא עיקר מוציא דיבה שע"כ נקרא לשון הרע".

כאשר נוהג כבוד בחבירו, דבר זה הוא עצם החיים, ומדה כנגד מדה, לפי שלא נהגו כבוד זה לזה נלקחו מהם חייהם.

(ע"פ המהר"ל שם)

כ"ד אלפים כנגד כ"ד אלפים

על אלו כ"ד אלף תלמידים, כתב בילקוט ראובני (פרשת וישב) דרבי עקיבא היה לגלול שמעון, ובשביל שמעון מתו כ"ד אלפים בשכם, ונתקנו בכ"ד אלף תלמידים.

(מדות רשב"י עמוד ל"ו הערה א')

מדוע מתו תלמידי רבי עקיבא במיתת אסכרה

אסכרה היא מחלה מזעזעת; "חולי המתחיל במעיים וגומר בגרון" - רש"י. ובשבת (דף לג.) שאלו חכמים בעוון מה באה אסכרה, ונענה רבי שמעון ואמר: בעון ביטול תורה. כי מחלה זו נוטלת ומבטלת מהאדם את כח הדיבור מדה כנגד מדה על ביטול התורה. אמרו לו: נשים יוכיחו שאין זו הסיבה, שכן גם הם לוקות במחלה זו ואינן מצוות על לימוד תורה! אמר להם: גם נשים שייכות בביטול תורה אם הן מבטלות את בעליהן. שאלוהו: נכרים יוכיחו שאין זו הסיבה, שכן גם הם לוקים במחלה זו ואינן מצווים על לימוד תורה! אמר להם: גם נכרים חייבים על ביטול תורה, אם הם מבטלים את ישראל מלימוד תורה.

תלמידי רבי עקיבא לא נמנו כעשרים וארבעה אלף, אלא כ"שנים עשר אלף זוגים", והיינו, שהם היו אוהבים וחברים זה לזה, ומכל מקום עדיין היתה פגימה קלה בהנהגתם. מפתיע ביותר אם כן לגלות שהם מתו במחלת האסכרה, הרי אמר רבי שמעון שמחלה זו באה בשל ביטול תורה, ולא נאמר שחטאו התלמידים בביטול תורה!?

כאשר אנו מנסים להבין מה היה חטאם, אנו עושים זאת מתוך יראת כבוד עצומה לקדושים אלו שבוודאי רק בדרגתם הגבוהה הורגשה הפגימה הקלה שעליה נתבעו, אולם תורה היא וללמוד אנו צריכים.

האדם הוא יצור חברתי המושפע מסביבתו בין ירצה ובין לא ירצה, ולפיכך פסק הרמב"ם כי מי שנמצא בסביבה המשפיעה עליו לרעה ואין לו לאן להיכן ללכת – יברח ליער, למערות ולמדברות! אדם מושפע ממה שאומרים עליו וממה שחושבים עליו, ואפילו ממה שהוא חושב שחושבים עליו!

מקודש הסעיף הראשון של ש"ע בו כתב הרמ"א: "ולא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת ה' יתברך". לסביבה יש השפעה רבה על התנהגות הפרט. נמצא שכאשר אנו מביעים את הערכתנו לאדם מסויים ורוחשים לו כבוד, אנו מחזקים את רוחו להמשיך באותה הדרך. כאשר אנו מעריכים אדם, אנו מחזקים אותו במעשיו ונותנים לו גיבוי.

ומכאן התעוררות נוראה להשפעה הנוראה של חוסר כבוד זה לזה, כאשר תלמידי רבי עקיבא לא נהגו כבוד זה בזה, היתה בכך הפחתה בערכו של כל אחד מהם. הם היו ענקי עולם, תלמידיו של רבי עקיבא! אבל חוסר הכבוד שהעניקו זה לזה גרם להפחתה מסוימת בלימוד התורה שלהם, עקב חוסר ההערכה, ולפיכך היו שייכים בביטול תורה ולכן נענשו במיתת האסכרה, מדה כנגד מדה כבהסברנו דלעיל.

האחריות על הרוחניות של הזולת, נמצאת ביד כל אחד מאיתנו! וכשם שחוסר הערכה גורם לנפילה אצל הזולת, הערכה והענקת חשיבות הן כחמצן ודם. אדם המפזר סביבו עידוד מילות הערכה כנות, יגלה כי הן מגשימות את עצמן.

המשך בעמוד הבא

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.).

6

בס"ד | גיליון 80

מהדורה מורחבת

אמור התשפ"ב

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדה כנגד מדה בדף היומי

המשך מהעמוד הקודם

והוסיף הגר"א נבנצל שליט"א, ד"ל דווקא בגלל זה בחר הקב"ה להמיתם דווקא בין פסח לעצרת, שכיוון שגרמו ביטול תורה בגלל חוסר כבוד, נענשו דווקא בזמן שמסוגל ביותר לעלייה בלימוד תורה לקראת יום מתן תורה.

(ע"פ ספר בני חיל חלק א' עמוד ק"ח)

החברים שאינם אוהבים אלו את אלו, מסתלקים מן העולם טרם שמגיע זמנם

"דאמר רבי אבא: כל אלין חברייא דלא רחימין אלין לאלין, אסתלקו מעלמא עד לא מטא זמנייהו". תרגום: כל אלו החברים שאינם אוהבים אלו את אלו, מסתלקים מן העולם טרם שמגיע זמנם.

פירוש: המפרידים וגורמים לחוסר אחדות – נפרדים (מחייהם, ומהעולם).

(זוהר הקדוש שמות דף קצ:)

השומע ועונה שוועת אחרים – ה' שומע ועונה שוועתו

שם: "האזהב את שכיניו, והמקרב את קרוביו, והנושא את בת אחותו, והמלוה סלע לעני בשעת דוחקו - עליו הכתוב אומר (ישעיה נ"ח ט') אז תקרא וה' יענה".

"והענין הוא, שחז"ל אמרו שהאזהב את שכיניו, והמקרב את קרוביו וכו' עליו הכתוב אומר "אז תקרא וה' יענה", ופירש"י, דלעיל מינה כתיב "ומבשרך לא תתעלם", היינו אוהב את שכניו שהן כקרוביו. וביאור הדברים הוא, שאדם הגר בחברת בני משפחתו ומקיים הפסוק ככתבו "ומבשרך לא תתעלם", זוכה לקרבת אלוקים נפלאה ולמצאית חן של "אז תקרא וה' יענה, תשווע ויאמר הנני" במדה כנגד מדה, כשם שהוא אינו מתעלם מקרוביו ומצוי להם בכל עת לעוזרם, כך הקב"ה ממציא עצמו בעת שוועו אלי'".

(לקט שיחות מוסר ח"א עמוד ר"א)

על מה באה הגזירה של נתוחי מתים

דף סג: "... קא מחטטי שכבי (וברש"י: מוציאים הנקברים מקבריהם) - מפני ששמחים ביום אידם (ורש"י: באה עליהם זו הגזרה להתאבל בה), שנאמר: והיתה יד ה' בכם ובאבותיכם (וברש"י: ואבותם כבר מתו ומה מכה יש בהן [אלא] חטוטי שכבי), אמר רבה בר שמואל: זו חטוטי שכבי, דאמר מר: בעון חיים - מתים מתחטטין".

"באסיפה נגד הגזירה של נתוחי מתים אמר רבינו שענין הגזירה הנוראה - שמעולם לא ראינו כמותה - הוא מדה כנגד מדה, כנגד מה שאנחנו לא נזהרים בכלל הזה של אם הראשונים כמלאכים וכו', כלומר מכיון שאין אנו מחשיבים את הראשונים כמלאכים אלא כבני אדם, ממילא עושים עמנו מעשה חמורים ומנתחים את גויותינו".

על שהבעירו את אש יצר הרע בליבם, ייענשו שאש תכלה את רכושם

דף סג: (סנהדרין דף ק:): "... המרגילים לדבר ערוה (הרגילים לנאוף, הריהם) כניצוץ (ש)מבעיר (את ה)גחלת (והיא עתידה לבעור ולכלות את כל אשר להם)".

פירוש: לפי שהבעירו את אשו של יצר הרע בליבם, לכן ייענשו שאש תכלה את רכושם, מדה כנגד מדה.

לעילוי נשמת: הר"ר ברוך ב"ר יוסף ז"ל ★ לרפואה שלמה: בן ציון בן חיה

להנצחות, הקדשות ופרטים על הספרים 054-251-0336 קו אמריקאי: 646-340-5403

דוא"ל ap@torah24-7.com אתר <https://torah24-7.com/SEFORIM-HEBREW/>